De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE**. Abonnementen en Advertentien aan de **ADMINISTRATIE**; **Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.**
Inzendingen, die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 7 April 1907. No. 1527.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* **1.20**, voor België per jaar *f* **5.30** bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar *f* 6 bij vooruitbetaling. Afronderlijke nummers *f* —.**10**. Abonnementen worden aangenomen door het Bureel te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels *f* **1.20**, voor elken regel meer *f* —.**30**. Aanvragen en vermelding van liefdegaven *f* —.**12** per regel.

Pro Rege.

XIII.

Gij hebt hem met eere en heerlijkheid gekroond.
Psalm VIII : 6.

Thans volgt de vraag, of de reusachtige hoogte van ontwikkeling waartoe de mensch allengs opklom, een vermetel en overmoedig grijpen naar het verbodene is geweest, en dus zou zijn af te keuren; dan wel of het bezit van deze overmacht in zijn hem van God gegeven roeping lag, en alzoo de verwerving ervan toejuiching verdient.

Jezus' Koningschap, 't viel niet te verhelen, is in het leven der volkeren teruggedrongen. De herders der volken, om zoo de leidslieden te noemen, die onder hen den toon aangeven, ontleenen aan het roepen voor Jezus geen bezieling meer. En zelfs binnen de wanden der Kerk is het lofzingen voor Christus als den *Koning der eere* in toon en tint gedaald. Ter verklaring van dit teleurstellend verschijnsel wezen we op het onloochenbaar feit, dat, uit wat oorzaak dan ook, de stroom van het Godvruchtige leven, de stroom der Religie allerwegen in zijn bedding gedaald is. En om te voorkomen, dat de geloovigen zich in dit opzicht niet te fier boven de twijfelaars en ongeloovigen verheffen zouden, spraken we het onomwonden uit, dat ook onder ons verachtering in genade te bespeuren valt, en dat met name de geestdrift voor Jezus *Koninklijke eere* ook onder ons maar al te zeer getemperd is. De onderscheidîng tusschen de geloovigen in het *Heilige*, de naamgeloovigen in den *Voorhof*, en de ongeloovigen die zelfs nog achter den Voorhof terugtraden, gaf daarbij het verschil aan tusschen wat we in onzen engeren kring en in onze breedere nationale omgeving om ons waarnemen. En om tegen zelfverheffing te waarschuwen en van een te hard oordeel over de afgegledenen en twijfelmoedigen af te manen, poogden we van de algemeene daling in den stroom van het religieus bewustzijn een aan de werkelijkheid ontleende verklaring te geven. Zullen we ook op onze nationale omgeving weer ten goede werken kunnen, en zal de breede schare weer iets, iets althans van de eere van Jezus Koningschap gaan verstaan, dan baat 't niet of ge al de boosheid van 't menschelijk hart in hen aanklaagt. Invloedoefening vraagt sympathie, en sympathie voor wie afdoolden komt dan eerst in u op, indien ge klaar en helder inziet, dat de strooming van het algemeen menschelijk bewustzijn op elk gebied beheerscht wordt door tijden en omstandigheden, en dat die tijden en omstandigheden in de dagen onzer vaderen voor de belangstelling in de Religie even buitengemeen gunstig waren, als ze thans uitermate ongunstig zijn geworden; en indien ge, erkennende hoe ge ook zelf in die ongunst der tijden deelt, u met uw afgegleden volk lotgemeen gevoelt, en dus ook wel den toorn, maar toch meer nog de zoekende liefde tegenover de lieden die in den Voorhof zijn, en tegenover hen, die ge reeds buiten den Voorhof ziet omdolen, in uw hart aan het woord laat komen.

Ter verklaring van dit ons allen gemeene lot, hebben we toen nadruk gelegd op drie kwalijk te loochenen feiten. Vooreerst op de overmacht, die de mensch in zoo korte spanne tijds wist te veroveren over de natuur. Een macht, in de één*e* eeuw die achter ons ligt, sterker toegenomen, dan in de achttien eeuwen van Christelijk leven, die daar achter lagen. Iets wat het af hankelijkheidsgevoel, dat breede stramien voor de algemeene Godsvrucht, zoo in het oog loopend verflauwen deed. In de tweede plaats wezen we op de verbreeding van den gezichtseinder, die voorheen meest binnen nationale grenzen besloten, thans heel de wereld omvat, omspant en onder één gezichtsblik saamtrekt. En in de derde plaats op de verbijsterende toeneming van onze menschelijke kennis, niet zoozeer in de diepte en in de hoogte, maar dan toch in de breedte en lengte der dingen. Voorts toonden we aan, hoe uit deze drie factoren een onrustige beweging was opgekomen, die de stilte, waarnaar het vrome hart uitgaat, verbrak, en den stillen, verborgen omgang met de wereld daarboven verstoorde. En waar op die wijs het hooge zelfgevoel van den mensch wies, en de gegevens voor het religieuse leven steeds ongunstiger werden, lieten we uitkomen, hoe ongemerkt een koningschap van den mensch zelf aan het woord kwam, dat voor het Koningschap van Christus geen plaats liet. Dat koningschap van den mensch zelf stichtte zich den troon zijner eere in de groote wereldsteden, en beheerscht van daar uit, door wat men den modernen tijdgeest noemt, heele natiën en volkeren. Die moderne tijdgeest drong de werking van den Heiligen Geest terug, gelijk 'smenschen koningschap het Koningschap van Christus. Maar in dien hoogen waan misleid, werd de mensch-koning zelf slaaf van koning-Mammon. En wel greep de moderne mensch toen de Kunst aan, om zijn meer ideale behoeften te bevredigen, maar die liefde voor de Kunst sloeg al spoedig in Kunstaanbidding om, en de mensch-koning knielde neder voor den god van het Schoone, om in die afgodische vereering voor den afgod der Schoonheid nogmaals zich zelf te verliezen.

Dit nu plaatst ons voor de heel andere vraag, of de mensch op zichzelf, door naar die hoogere macht over de natuur te staan, gezondigd, dan wel zijn van God gegeven roeping vervuld heeft. En het antwoord op die vraag kan niet anders luiden, dan dat God zelf den mensch heeft opgeroepen, om de natuur aan zich te onderwerpen; dat de Christenheid, in de dagen harer onbeperkte heerschappij, die roeping maar al te zeer verwaarloosd heeft; en dat in zooverre aan haar de schuld ligt, dat thans in de gewonnen overmacht over de natuur eene aan God en zijn gezalfden Koning vijandige macht is opgetreden.

Sla het scheppingsverhaal op, en immers aanstonds wordt het u aangezegd, dat de mensch geroepen is tot *heerschappij*. God zeide: „Laat ons menschen maken, naar ons beeld en naar onze gelijkenis, *en dat ze heerschappij hebben*." En dat niet alleen over de dierenwereld, die vooraan komt, neen, er staat uitdrukkelijk bij: *heerschappij over de geheele aarde*. Dat de dieren voorop kwamen te staan, sprak vanzelf. De dierenwereld was, eer de mensch verscheen, de hoogste en machtigste uiting van creatuurlijk leven. Reeds de plantenwereld stond hoog boven de elementen en het stof der aarde. Maar hoeveel hooger stond niet nog de leeuw boven de lelie des velds, in veelheid van kracht en in vrijheid van beweging. Duidelijk moest alzoo in de eerste plaats uitkomen, dat de mensch ook over de dierenwereld de koning der Schepping zou zijn. De leeuw de koning van het woud, maar de mensch met heerschappij bekleed ook over de machtigste en prachtigste verschijning in de dierenwereld. Iets waar te meer in lag, omdat, naar physieke kracht en grootschheid van verschijning gemeten, de leeuw het zoo verre van den mensch won, en de dierenwereld als heel een heirleger zich schaarde om het één*e*, bij vergelijking genomen, zoo zwakke menschenpaar. De hooge gedachte Gods om na plant en dier *den mensch* te scheppen, te scheppen naar zijn beeld en gelijkenis, doordrong alzoo den komenden loop van heel de historie dezer wereld, toen het hoog gebod uitging, dat die schijnbaar zoo kleine en zoo nietige mensch met *heerschappij over geheel de aarde* zou bekleed zijn. Hierin lag de allesbeheerschende tegenstelling tusschen *geest* en *stof*. Ook in de hoogere dierenwereld, ja tot zelfs in insecten als de mier en de bij, is ongetwijfeld een geestelijk element ingeschapen, maar zwak, zich niet ontwikkelend, blijvend wat 't eenmaal is, gebonden in het instinct, en slechts in zeer zwakke mate door vrije wilskeus werkend. Bij het dier als zoodanig heeft het stoffelijke nog altoos het overwicht. Maar anders, geheel anders was dat in den mensch. In den mensch is het geestelijk element het beheerschende. Ook physiek kan hij kracht oefenen, maar dit is bijzaak, en hoe hooger de mensch klimt, hoe meer hij zelfs van het gebruik van de physieke macht afziet, om al zijn kracht saam te trekken in zijn geest. Het Goddelijk bestel om den mensch *heerschappij over heel de aarde* te geven, rustte alzoo op de onomstootelijke, en in heel het scheppingsplan besloten grondgedachte, dat de geest heerschen zou over de stof. In hem zelf zou de geest heerschen over het vleesch, en door die heerschappij van den geest over het vleesch, zou hij die geestelijke meerderheid oefenen, die hem als geestelijk wezen de heerschappij schonk over heel het aardrijk, over al Gods schepping hier beneden, over gansch deze wereld.

Nog dieper gaat deze grondgedachte, doordien het woord, dat God sprak, deze heerschappij van den geest in den mensch in rechtstreeksch verband plaatst met zijn geschapen zijn naar Gods beeld en naar Gods gelijkenis. Geest op zichzelf is, gelijk we opmerkten, ook in het dier aanwezig. Steeds spreekt de Schrift het uit, dat niet alleen de mensch, maar ook het dier een *ziel* heeft. Reeds in het Scheppingsverhaal komt dit sterk uit. Het begint zelfs reeds bij de visschen. „God, zoo lezen we in Gen. 1: 21, schiep alle levende wriemelende *ziel*, welke de wateren overvloedigl*ijk* voortbrachten". En evenzoo lezen we in vs. 24, als het aan de schepping der landdieren toekomt: „De aarde brenge levende *zielen* voort, naar haren aard, vee, en kruipend en wild gedierte. En het was alzoo". Sterker zelfs nog staat het in vs. 30: „Al het gedierte der aarde, en al het gevogelte des hemels en al het kruipend gedierte op de aarde, *waarin een levende ziel is*." Het onderscheid tusschen den mensch en het dier is alzoo niet, dat wij een ziel hebben en de dieren niet. Integendeel, een ziel is ons met de dieren gemeen, en onze hooge voortreffelijkheid is niet daarin gelegen dat wij óók een ziel hebben, maar dat God zelf in ons blies den adem des levens, en ons schiep als drager van zijn Goddelijk evenbeeld. *Geest* is een algemeene term, *ziel* is een uitdrukking van algemeene strekking, maar wat op ons als menschen een eigen stempel en het hoogste merkteeken drukt, is noch dat we geest, noch dat we een ziel hebben, maar dat in ons geestelijk zieleleven zich afspiegelt het eigen beeld van God. Er is een opklimming in de schepping, van het *stof* tot de *plant*, van de *plant* tot het *dier*, en van het *dier* tot den *mensch*. Dit alles gaat van God uit en komt door zijn machtwoord tot stand, maar eerst in den mensch sluit zich de keten, doordien in den mensch Godzelf zijn eigen *beeld* afdrukt.

Deze hooge roeping van den mensch is niet alleen uitgesproken in het innerlijk raadsbesluit Gods, toen God sprak: Laat ons alzoo den mensch maken, — maar is ook als heilige ordinantie aan den mensch zelf afgekondigd, en hem als hoog gebod op zijn omwandeling op aarde meegegeven. De pas geschapen mensch moest zich wel klein en schier machteloos gevoelen tegenover de macht der natuur en der dierenwereld die hem omringde. Zelfs al waren in het paradijs nog de verwoestende machten der natuur niet ontketend, zoo moest toch de majesteit der schepping hem imponeeren, en hij zich tegenover het tallooze heir der dierenwereld verlaten en klein gevoelen. Zelfs aangenomen dat het verscheurende element nog niet uit den aanblik der machtiger dieren hem toesprak, zoo zag de mensch toch wezens voor en om zich, van veel machtiger afmeting en in veel grooter aantal. De vraag, welke zijn rang en plaats in die wereld en tegenover die wereld zou zijn, drong zich daarom terstond aan hem op. En op die vraag nu geeft God de Heere den pas geschapen mensch onmiddellijk dit antwoord: „Weest vruchtbaar en vermenigvuldigt u en vervult de aarde, *en onderwerpt haar, en hebt heerschappij*." (Gen. 1 : 28). Zoo werd de mensch door God-zelf tot koning over zijn schepping, over heel deze wereld, over heel deze aarde gekroond. Het *hoe* verstond de mensch nog niet. Het was een volstrekt onopgelost raadsel, dat in deze ordinantie Gods tot hem kwam. Hij, de physiek zwakkere mensch, tenger, slank en klein in zijn zienlijke formatie, die slechts van stap tot stap zich kon voortbewegen, en niet dan zijn twee handen tot zijn beschikking had, zou heel die aarde, heel die wereld niet alleen bezitten en doorwandelen, neen, hij moest ze aan zich *onderwerpen*. Dat wees op verzet, op tegenstand. Het wees op een inspanning van kracht, die dat verzet zou moeten breken. Af hankelijk van die natuur als hij zich voelde, moest omgekeerd heel die natuur af hankelijk van hem worden. Ze mocht niet alleen hem niet overheerschen, maar hij moest heel de natuur beheerschen. Zóó beheerschen, dat ze ten slotte geheel aan hem onderworpen was, en zoo onderworpen, dat zijn heerschappij, zijn koninklijke overmacht, en zijn geestelijke overheersching, een vol strekt feit zou worden.

In den 8sten Psalm heeft David die heerschappij van den mensch over de natuur bezongen, als geldende ook voor onzen gevallen, onzen zondigen staat. Zijn zang jubelt niet over den mensch in het paradijs in zijn ongebroken toestand, maar over den mensch, gelijk hij in zijn dagen was, en gelijk hij zelf zich als mensch kende. Vandaar zijn diepe verwondering. In zich voelt, voor zich ziet hij den mensch in zijn gevallen staat, den mensch in zijn gebrokenheid en ellende. In al haar diepte voelt hij daarom de tegenstelling tusschen den nietigen, zondigen mensch en de majesteit des Heeren HEEREN. En nu bezingt hij het, hoe God zelfs uit den mond der kinderkens en der zuigelingen zich lof heeft bereid, en hoe Hij door zijn macht over het hart der zijnen den vijand en den wraakgierige terugwerpt. Dit vermelden van „den vijand en den wraakgierige" bewijst alzoo, dat hij handelt van den mensch in *zijn* dagen, niet van den mensch in het paradijs. Vandaar dan ook zijn uitroep: „Wat is de mensch, dat Gij zijner gedenkt, en het menschenkind dat Gij hem bezoekt." Het is juist ter oorzake van het zondige in den gevallen mensch, dat de tegenstelling tusschen wat hij innerlijk is en datgene waartoe God hem roept, zich zoo scherp voor hem afteekent. En van dien mensch nu jubelt David: „Gij hebt hem een weinig minder dan de engelen gemaakt, en *hebt hem met eere en heerlijkheid gekroond*." Nogmaals dus de *kroning* van den mensch. Het bekleeden van den mensch met *koninklijke* heerschappij; iets wat nog sterker uitkomt in vs. 7: „Gij doet hem *heerschen* over de werken uwer handen, *Gij hebt alles onder zijne voeten gezet*". Dat „onder zijn voet zetten" toch is de vaste Oostersche uitdrukking voor de macht en heerschappij van *den Koning*, gelijk dan ook van den Christus geschreven staat, dat hij „al zijn vijanden aan zijn voeten zal onderwerpen". Zelfs wil meer dan één uitlegger, en onder deze Calvijn, de uitdrukking: „een weinig minder dan de engelen gemaakt," zoo verstaan alsof te lezen ware: „Gij hebt hem weinig minder dan een God gemaakt". In het Hebreeuwsch toch staat hier het woord *Elohim*, wat in den regel van God gebezigd wordt. En het valt niet te ontkennen, dat deze opvatting poëtisch schooner is, en dat omgekeerd de vergelijking met de engelen te dezer plaatse iets mingewoons heeft. Daar echter beide vertalingen zich verdedigen laten, gaan we hierop niet nader in. Vaststaat, en dit is hier hoofdzaak, dat ook in den 8en psalm een heerschappij, als door God aan den mensch verleend, bezongen wordt, die aan den mensch de *Koningskroon* op het hoofd drukt.

Intusschen spreekt het vanzelf, dat hiermede niet *kan* bedoeld zijn, dat elk afzonderlijk mensch tot het uitoefenen van deze heerschappij in vollen omvang zou geroepen zijn. Het kind kan den leeuw niet aan. De zwakke vrouw kan niet worstelen met den Behemôth. Niet één mensch op zich zelf kan heerschen over alle werken der schepping. Wat hier den mensch wordt verleend, wordt verleend aan *de menschheid*, wordt toevertrouwd aan *ons menschelijk geslacht*. De *mensch* moet vruchtbaar zijn en zich vermenigvuldigen. Uit het eerste menschenpaar moet de menigte van menschelijke heirlegers zich ontwikkelen. Niet alzoo op den enkelen mensch, maar op de veelheid van de kinderen der menschheid wordt hier gedoeld. Niet in één geslacht, maar in de achter elkaar opkomende geslachten, zal de heerschappij over de natuur gevestigd worden. En eerst in dien zin de mensch genomen, zal het waar blijken, dat *de* mensch machtiger zal blijken dan alle machten en krachten der natuur om hem heen. Niet ieder mensch op zich zelf zal koning zijn, maar *de mensch*, als uitdrukking van heel de soort genomen, zal met heerschappij bekleed worden. Keer op keer zal er een mensch als slachtoffer vallen van de woede der elementen, door leeuw of tijger gemoord of door de golven verzwolgen worden; maar *de* mensch, als uitdrukking van het geheel genomen, zal in den strijd tegen het wild gedierte de hooge hand hebben, en over alle krachten en elementen triomfeeren. Vandaar, dat in het Nieuwe Testament deze jubelzang van David op den Christus wordt overgebracht, omdat in hem eerst de wezelijke Mensch-koning verschenen is. Maar juist dit toont, dat het Koningschap van Christus niet in hem als *Zone Gods*, maar in hem *als Zoon des menschen* is te eeren, en opkomt uit de koninklijke heerschappij, waarmeê God zelf in het paradijs den mensch bekleed had. En die heerschappij nu kleeft niet aan zijn physieke kracht want één stier werpt den sterksten man de lucht in of loopt hem overhoop. En ook kleeft ze niet in zijn ziel, want de moed van den leeuw komt evenzoo uit zijn leeuwenziel, en niet uit zijn muil of klauw op. Neen, ze kleeft in ons geschapen zijn naar den Beelde Gods. Het is een Goddelijk op den mensch gelegde heerschappij, waarin God, *door* den mensch, Zichzelven verheerlijkt.

Er is alzoo, naar luid der scheppingsordinantie, geen zweem van strijd tusschen de hooge heerschappij onzes Gods en de afgeleide en opgedragen heerschappij der menschen. Veeleer vloeit de één*e* uit de andere voort. Heerschappij is zoozeer in het beeld onzes Gods een onmisbare trek, en zoo zeer het hooge teeken zijner souvereiniteit, dat een naar zijn beeld geschapen creatuur *zonder* zulk een afgeleide heerschappij volstrekt ondenkbaar ware. Die heerschappij over de natuur komt niet bij den mensch bij, neen, ze ligt in zijn eigen wezen als mensch gegrondvest. Zonder die heerschappij zou hij geen drager van Gods beeld kunnen zijn. Heerschte *hij* niet over de natuur, dan zou de natuur over *hem* heerschen. Niet hij, het creatuur *met* den geest, maar de brute stof, het woeste, wilde creatuur *zonder* geest zou hem meester zijn. Het hoogste creatuur zou onderworpen zijn aan het lagere, en het beeld Gods zou in den mensch vervalscht en in zijn tegendeel verkeerd worden. Juist dit nu is veel te veel uit het oog verloren. Het beeld Gods is veel te eenzijdig op geestelijk en godsdienstig gebied gezocht. In het heilige alleen heeft men de uitdrukking van de gelijkenisse Gods in den herboren mensch pogen te ontdekken. En toch, dit kan, dit mag niet. Onze belijdenis van onzen God is, allereerst zelfs, dat we gelooven „in God Almachtig, den Schepper des hemels en der aarde". Zijn Almacht, zijn Souvereiniteit staat op den voorgrond. Alwie dit uit het oog verliest, verloopt in mysticisme of verliest zich, eer hij 't weet, in de peillooze diepte van het pantheïsme. De Almachtige is zijn naam, de Allerhoogste zijn eeretitel, en die Almacht is zijn *Heerschappij*, zijn overhoogheid over alle creatuur, zijn koninklijk-souvereine majesteit, waarmee Hij alle schepsel aan zijn voeten onderwerpt. En hoe wilt ge dan, dat er een creatuur zal optreden, dat „drager van zijn beeld en zijn gelijkenisse" zal zijn, indien ge uit dat creatuurlijk beeld den hoofdtrek, den grondtrek van het Goddelijk wezen uit neemt, en u op het zedelijk en religieus gebied terug trekt. En juist hierom nu moet er nadruk op gelegd, dat in de Scheppingsordinantie en in het Scheppingsverhaal bij de kenteekening van het beeld Gods, waarnaar we geschapen zijn, zelfs met geen woord 't zij het zedelijke, 'tzij het religieuse leven vermeld wordt, maar dat alle nadruk voor de kenschetsing van het beeld Gods in ons, eeniglijk valt op onze *koninklijke heerschappij over heel deze aarde*.

„Ik zie een amandelroede."

Wijders geschiedde des Heeren woord tot mij, zeggende: Wat ziet gij, Jeremia? En ik zeide: Ik zie eene amandelroede.
Jeremia 1: 11.

De amandeltak bot in het Oosten vóór alle andere vruchttwijgen uit.

In Januari bloeit de amandelroede, en in lentemaand plukt men reeds haar vrucht. Ze komt niet *achter* 't overig geboomte aan, noch ook gaat ze met ander vruchthout *gelijk* op. Neen, de amandeltak prijkt met zijn bloesem, als geen andere tak nog uitliep, en werpt zijn vrucht reeds af, als anderer bloesem pas ontluikt. Vandaar is de amandelroede de zinbeeldige uitdrukking voor vroeg, snel, krachtig zich ontwikkelend leven. Jeremia zag die amandelroede in zijn roepingsvisioen. „Wat ziet gij, Jeremia?" vroeg hem de Heere. „Een amandelroede" luidde zijn antwoord. En de Heere hernam: „Gij hebt wel gezien, want Ik zal wakker zijn over mijn woord om dat te doen". Eer het volk 't vermoedt zal mijn oordeel, en eer iemand het gist, zal mijn redding nabij zijn. Aan het toeven, wachten en verbeiden is een eind gekomen. Ge zaagt de amandelroede, Jeremia. Wees dan zelf wakker en vertraag niet. Groote dingen zijn komende. Ik, uw God, „zal wakker zijn", wees gij mijn wakkere profeet.

Hierin weerklinkt Pascha-taal. Er spreekt opstandingskracht in. Wakker worden is altoos een opkomen uit de bedwelming, een opwaken uit de sluimering, een verrijzen uit den droomenden slaap. De natuur dook in haar winterslaap weg en een verstijving als des doods bond haar in windselen, tot de bloesem aan de amandelroede in deze schaduwen des doods weer 't eerste teeken van leven vertoonde. Weer uitbotting voor verstijving, weer het zetten van den knop voor dorheid, weer kleurige bloesem voor de vaalheid des doods. De zwakke twijg zich in haar bloesemomhulsel, als het nieuwe, jonge leven triomfeerend over de verstijving der natuur, omhooghe*f*fend. En wat vaalgrauw grimde, klaart in vriendelijken lach op. Wat in de kluiten verhard was, wordt onder de terugkeerende zonnekoestering lenig en rul. Overal ritseling, allerwegen werking. Na den bloesem die uitbot, het groene blad dat zich uitwikkelt. Tintelend leven alom uitkomend. Dat is de lente. Maar de amandelroede gaf 't sein, was er het eerst. Zij was de voorbode. Het is of van haar de stem, die 't alles wakker riep, uitging. „Ik zie een amandelroede!" wat is dat anders dan de profetie van het leven dat komende is, maar een profetie niet in 't woord geuit, maar in 't leven verzinbeeld. De eersteling uit den dood der natuur. En daarmeê voor ons 't gemerkte beeld van den eersteling uit den dood van den geest. En daarom opwaken, wakker worden, in jeugdige frischheid de kracht van het nieuwe geestesleven openbarend. Wie zeggen kan: Ik zie een amandelroede! die ziet het werk Gods dat doorbreekt, de réveil in Gods geestelijke schepping. Die ziet, die weet: Nu komt het. Het leven wreekt zich op den dood!

Aldus moet de gewaarwording geweest zijn, die de Maria's en de jongeren vermeesterde, toen ze in diepe ontroering den verrezen Heiland voor zich zagen. Zoo heel anders dan toen hij zijn kruis voortsleepte, en op den weg onder het kruis bezweek. Nu in de volle schittering van het nieuwe leven. Nog wel een aardsche, maar toch reeds een ten deele hemelsche verschijning. Met zoo geheel andere uitdrukking in zijn diep doordringend oog. Met een verheerlijkten trek op zijn gelaat. Triomf in heel zijn houding en gestalte. Hen verblindend en toch boeiend. Een ander en toch dezelfde. In hooger toon, maar toch deselfde klank in zijn stem. Geheel zijn

eeld één majesteit, en toch winnend door een wondere uitdrukking van oneindige liefde. Niet om bij hen te blijven, maar om hen te doen voelen, dat hij, opvarend, hen meetrok naar zaliger gewesten. Dat hij hen niet losliet, maar als in eeuwige armen van ontferming omklemde. En dat het straks één leven zijn zou, van Hem daarboven, en van zijn jongeren op aarde. Een lichtwolk als van boven hen omvattend, en in die lichtwolk hij het één en eenig middenpunt, hun Koning en hun Heere.

En in dien geestelijken band, die van 't hart van Jezus uitging en hen allen omsnoerde, niet maar het woord, maar het leven, niet maar de belofte, maar de volle wezenlijkheid. Bloeiend, krachtig leven van hem, den eersteling, uitstroomend, en hen allen in de ziel, tot in het merg hunner ziel, doordringend. Een leven, sterker, machtiger dan al wat leven hier beneden heet. Leven uit hooger sferen in den kring der zijnen ingedaald. Het alles verjongend, 't alles vernieuwend, het alles opheffend tot hooger stand. Eerst de knop, en dan het ontluiken van de bloesem, en welhaast de vrucht, die door heel de wereld moest rijpen. Alles innerlijk, alles geestelijk. Het Koninkrijk des hemels komt niet met uitwendig gelaat. En toch van binnen naar buiten doorschijnend. Zich afteekenend in hun gelaat, tintelend in hun oog, zich uitsprekend in al hun optreden.

Zie maar, hoe ze anders zijn geworden. Ge zoudt Petrus uit de zaal van den hoogepriester, in Petrus die van het geopend graf terugliep, niet herkend hebben.

Ze hadden de amandelroede in den eersteling uit de dooden gezien, en aanstonds bloeide de amandelroede op in hun eigen ziel, in heel hun wezen.

En zoo is het nog onder ons, als er in een hart dat dood was, nieuw leven uitbot; als er leven herboren wordt in de ziel die in haar zonde verteerde.

Niet bij den naam-Christen, niet bij den naspreker en woordbelijder. Niet ook bij den nabootser of bij den half-geloovige. Die allen zijn schijngestalten. Leven voorgewend met den dood nog in 't hart. Zielen zonder opstanding. In wier hart de levens-, de geloofsband aan Jezus nog niet trekt. Jezus daarboven en zij hier beneden. Soms uit de verte naar Jezus opziend, maar nog geen Jezus ingedaald in hun hart. Nog tempels van het eigen ik, tempels gevuld met allerlei afgoden. Maar nog geen tempels van den levenden God. De scheiding voortdurend. De lijkwa nog over hun ziel gestrekt. De ritseling, de tinteling van het leven nog niet beluisterd.

Niet dezulken zijn 't die de amandelroede hebben gezien, en de amandelroede in hun eigen ziel voelden opbloeien.

Maar wel toont het zich aldus bij de waarlijk ontdekten, de waarlijk wakker gewordenen, de herborenen ten leven. Als de ziel omgezet, omgewenteld is om haar spil. Als het hart verjongd, vernieuwd, persend van leven is geworden. Dan is er een frischheid als van een hemelsche jeugd. Een wakker worden van dusver ongekende kracht. Een genieting van dusver nimmer gesmaakte verkwikking. Dan springt en vloeit om hen de springader des levens. Aan de Fontein des levens lesschen ze den dorst hunner ziele. Het is geen Jezus van verre meer, maar een Jezus die hen in de stilte opzoekt. Een Jezus die in hen daalt en woning bij hen maakt. Een Jezus, uit wiens heerlijk leven ze zelven leven. De amandelroede uitbottend en bloeiend in hun eigen binnenste.

En dan zijn ze *anders* geworden. Vreugde, heilige vreugde op hun gelaat. Hun oog van dof glanzend geworden. Een rijke geloofsuiting waarin het nieuwe leven zich openbaart.

En zoo is het ook onder Gods *volk*, als na tijden van verslapping en inzinking, nieuwe stroomen des geestes door de gemeente des levenden Gods gaan vloeien.

Ook onder Gods volk gaat 't op en neder. De stand van het hooger leven is niet constant. Daartoe is er nog te veel stof dat bezoedelt, te veel schimmel dat bederft, te veel zonde die overmant. En dan is het weer vaalheid voor glans. Het goud verdonkerd. Matheid voor jeugdige kracht. Betweterij voor heilige aandrift. Asschc voor heilige vreugde. De klaagtoon voor den toon van nooit eindigenden jubel.

Tot dan eindelijk weer de amandelroede gezien wordt, en onze Koning zich over zijn volk ontfermt. En er van allen kant gerucht komt van licht na donkerheid, van opwaken na sluimering, van geestdrift voor ingezonkenheid. Dan gaat dat als een loopend vuur. Die er gister van hoorde, wordt morgen zelf aangegrepen. Zonder 't te weten steekt hij weer anderen aan. En zoo plant de levensvernieuwing zich voort. Er komt een geestelijke kracht op, die men uitgeput waande. De tak, die voor altoos verdord scheen, begint weer uit te botten. Aan den wortel in de dorre aarde wordt weer groen gezien. De Heere is weer tot zijn volk gekomen. De tente moet wijd geopend, want ze komen van het oosten en het westen.

Dat is de amandelroede, zooals Jeremia die zag, in het Godsbestuur.

Daar bidden dan de bidders om, als 't toeft, en al 't volk dankt als 't komen mag.

Hoe ver ook het versterf ging, de dood zal nimmer triomfeeren. Er is opstanding, altoos weer opstanding komende. En welgelukzalig is hij, die in zijn dagen zulk een weeropstanding onder Gods volk beleven mag.

Amsterdam, 5 April 1907.

De jongste Unievergadering bracht wel een verrassing.

Tot dusverre stond onder de voorstanders van het Christelijk onderwijs vast, dat de school in de eerste plaats onder het toezicht van de ouders behoorde te staan. De *vrije school voor heel de natie* was de bezielende leuze, waaronder de schoolstrijd gestreden werd. De ouders als de natuurlijke verzorgers van het kind hadden voor het onderwijs te zorgen, en te bepalen in welke richting het onderwijs zou gegeven worden. Dat was de grondslag voor ons vrij Christelijk onderwijs. En het ideaal was, dat de Overheidsschool allerwegen geheel door de vrije school verdrongen zou worden. De Vrije Christelijke school regel, de neutrale Overheidsschool aanvulling, was dusver de uitdrukking van onze gemeenschappelijke overtuiging.

Dat de christelijk-historische groep hierin niet geheel met ons akkoord ging, was bekend. Uitgaande van de gedachte, dat de openbare instellingen een Christelijk karakter moeten dragen, eischten zij, dat ook de openbare school haar neutraal karakter zou afleggen en meer Christelijk zou worden. Het principieele vraagstuk, of de school van de Overheid of van de ouders behoort uit te gaan, liet ze daarbij meest terzijde. Ze ging uit van den actueelen toestand, dat de Overheid een openbare volksschool in stand houdt; dat het grootste deel van de kinderen deze staatsschool bezoekt, en dat de staatsschool als officieele school boven de bijzondere school tal van privilegiën geniet. Het neutrale karakter der staatsschool, dat in werkelijkheid neerkomt op een antichristelijk onderwijs, werkte verderfelijk op de natie en daarom moest volgens haar de neutrale staatsschool door een Christelijke staatsschool worden vervangen.

Den ernst van het probleem, dat hiermede aan de orde werd gesteld, hebben we nooit ontkend. Het droeve feit, dat in een Christelijke natie de officieele staatsschool dienst doet om de kinderen van ons volk stelselmatig van de Christelijke religie te vervreemden, spreekt daartoe te luide. Alleen zagen we niet in, hoe een Overheid, die een neutraal standpunt inneemt, voor een Christelijke staatsschool zorgen kan. De eenige oplossing der moeilijkheid scheen ons onder de gegeven omstandigheden geboden te worden door het Unie-rapport, volgens hetwelk de Overheid wel te zorgen heeft voor een behoorlijk volks-onderwijs, maar aan de ouders geheel moet overlaten, in welken geest dit onderwijs zal gegeven worden. In een land met zoo gemengde bevolking als het onze was er geen andere uitweg practisch denkbaar. Het natuurlijke recht der ouders werd zoo op afdoende wijze erkend en tegelijk verviel dan de officieele bevoorrechting van de neutrale school.

Thans is de geestelijke vader van dit Unie-rapport opgetreden, om zoo beslist mogelijk door deze geheele ontwikkeling van ons vrij Christelijk onderwijs een streep te halen. Volgens het jongste referaat van Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman behoort het onderwijs juist van den Staat uit te gaan. De volksschool moet volgens hem overheidsschool zijn. Behalve andere gronden werd daarvoor aangevoerd, dat de ouders van het onderwijs geen verstand hebben en evenmin in staat zijn toezicht op het onderwijs te houden.

Wel erkende de heer Lohman, dat de ouders verplicht zijn, wanneer de Overheid niet zorgt voor een Christelijke volksschool, zelve Christelijke scholen op te richten, maar dat is slechts een hulpmiddel geweest. Het liefst zou de heer Lohman zien, dat de Overheid de zorg voor het onderwijs aan de gemeenten overdroeg; een Roomsche gemeente zou dan een Roomsche school, een Gereformeerde gemeente een Gereformeerde school oprichten. Maar waar hij zelf wel voelt, dat dit voor de meeste gemeenten, die een zeer gemengde bevolking hebben, niet gaat, moet de oplossing daarin gevonden worden, dat de richting van het openbaar onderwijs in overeenstemming wordt gebracht met de richting van het volk. De idee van de neutraliteit moet dus vervallen.

Dat dit referaat zeer ernstige bestrijding heeft uitgelokt, is te begrijpen. We betreuren het, dat een zoo ingrijpende quaestie plotseling, schier onvoorbereid, in publieke discussie is gebracht, en we vreezen dat daardoor aan de zaak van het Christelijk onderwijs schade zal worden toegebracht. Niets werkt verlammender en dooft meer de energie, dan wanneer een der veteranen van onzen schoolstrijd, een man wiens woord zoo groot gezag heeft bij ons volk, verklaren komt, dat heel de richting van onzen schoolstrijd dusverre verkeerd is geweest, en, gelijk terecht is opgemerkt, feitelijk de bezwaren tegen de vrije Christelijke school, door onze tegenstanders aangevoerd, thans tot de zijne maakt.

Ook afgezien van dit bezwaar begrijpen we niet, dat de heer Lohman de ouders der kinderen onbevoegd verklaart om toezicht op het onderwijs te houden en meent, dat dit toch wel veilig zou zijn in de handen der Overheid. Ds. Talma heeft volkomen terecht gevraagd, welken waarborg de Overheid biedt, dat zij voor het christelijk karakter van het onderwijs wel zorgen kan. Een Overheid die, gelijk in de dagen der Republiek, publiek professie doet van de Gereformeerde religie, kan tot op zekere hoogte gerekend worden voor een christelijke volksschool te kunnen zorgen, hoewel onze vaderen toch steeds gewild hebben dat de kerk in de eerste plaats op het christelijk karakter der school toezicht zou houden. Maar een Overheid gelijk deze thans gevonden wordt, die beurtelings uit radicalen, liberalen, socialisten bestaat, biedt geen den minsten waarborg voor het *Christelijk* karakter der school. Bovendien, waar de Gereformeerde Kerk in haar doopformulier van de ouders de belofte eischt, dat zij hun kinderen in de christelijke religie zullen doen opvoeden, daar gaat het toch niet aan, die ouders geheel incompetent te verklaren om toezicht op het onderwijs te houden. Of de doopsbelofte moet worden afgeschaft, òf de ouders zijn geroepen en verplicht van Godswege om te waken over den geest van het onderwijs, dat aan hun kinderen gegeven wordt.

Al erkennen we, dat de vraag van de neutrale staatsschool een zeer ernstige vraag blijft; al stemmen we van harte toe, dat de neutrale staatsschool feitelijk een ongerijmdheid is; al voelen we even diep als de heer Lohman, dat die in werkelijkheid niet-neutrale, maar ongodsdienstige staatsschool een bederf is voor ons volk, toch kan de uitweg door hem thans ons gewezen, naar onze overtuiging niet bewandeld worden.

Principieel niet, omdat aan het *recht* der ouders daardoor zou te kort worden gedaan. En practisch niet, omdat een christelijke staatsschool in ons land zou neerkomen op een christelijke vlag, die vaak een gansch onchristelijke lading zou dekken en daardoor nog gevaarlijker zou worden dan de neutrale school voor het christelijk karakter onzer natie.

Naar de *Nederlander* meedeelde, hebben een aantal studenten in de theologie een adres ingezonden aan de Haagsche Synode, waarin aangedrongen wordt op de benoeming van Dr. Kromsigt tot hoogleeraar. Ze wijzen er op, dat in Leiden thans 5 hoogleeraren in de theologie modern zijn, zoodat er voor de moderne studenten allerminst reden tot klagen is. Ook voor de ethische studenten is gezorgd, doordat zij een leermeester naar hun hart hebben in Prof. Chantepie de la Saussaye. Alleen de Gereformeerde studenten, die de „kleine helft" uitmaken van het aantal studenten dat op het album der Ned. Herv. Kerk is ingeschreven, hebben geen hoogleeraar, die met hen geestverwant is. Op grond, dat meermalen de stelling verdedigd is, dat „elke strooming in de Kerk en aan de Universiteit haar vertegenwoordigers moet hebben", vragen ze daarom, dat Dr. Kromsigt zal benoemd worden.

Dit adres werpt zeker wel een eigenaardig licht op de Leidsche toestanden. Een theologische faculteit, waaraan alle hoogleeraren op één na puur modern zijn. Een verzoekschrift van de confessioneel-gereformeerde studenten, dat althans één hoogleeraar, die de confessie der Kerk onderschrijft, hun geschonken zal worden. En dat te Leiden, waar eeuwenlang de Gereformeerde theologie haar schitterendste vertegenwoordigers had!

Zeker, we zijn dankbaar, dat dit levensteeken van de Leidsche studenten uitging. Het toont hoe diepe wortelen het Calvinisme in het hart van ons volk sloeg, dat zelfs in het moderne Leiden de „kleine helft" der theologische studenten gereformeerd bleef. Indien de Synode eenig gevoel van billijkheid had bezeten, zou ze dit verzoek niet hebben geweigerd.

En toch, welk een diepe smaad ligt in deze verhoudingen. De Gereformeerde studenten, de „zonen van het huis der vaderen" die als gunst van de Synode der Hervormde Kerk de benoeming vragen van een man, die de Confessie der Kerk onderschrijft en daarbij als pleitgrond aanvoeren, dat „elke strooming in de Kerk en aan de Universiteiten haar vertegenwoordigers hebben moet."

Voor jubelen is hier waarlijk geen plaats. Eer voor diepe verootmoediging en beschaamdheid des aangezichts.

De 23ste jaarvergadering van de Vereeniging van Christelijke verzorging van Krankzinnigen in Nederland, die Donderdag 11 April te Zwolle zal gehouden worden, belooft zeer belangrijk te worden.

Het Algemeen Bestuur brengt de volgende voorstellen ter tafel:

a. Machtiging tot het oprichten van een kliniek in verband met een op te richten leerstoel voor psychiatrie en neurologie, en daarvoor aan te gaan een leening van plm. *f* 15000.

b. een contract te sluiten met de Vereeniging voor Hooger onderwijs op Gereformeerden grondslag, die bereid is een Hoogleeraar te benoemen in verband met eene kliniek van onze Vereeniging. De reeds gevoerde onderhandelingen hebben geleid tot zulk een resultaat, dat voor een gewenschte samenwerking eene regeling is ontworpen. Hierover, alsmede over de onvermijdelijke kosten, die aan de tot stand brenging van deze dringend noodige zaak al thans in de eerste jaren zullen verbonden zijn, zullen in de Alg. Verg. nadere mededeelingen worden gedaan.

Het Bestuur acht het niet noodig, over de noodzakelijkheid van dezen nieuwen arbeid veel tot aandrang te zeggen, maar verwijst naar de laatste 2 jaarverslagen onzer Vereeniging waarin deze zaak is besproken en het Bestuur is uitgenoodigd, voorbereidende stappen in deze richting te doen.

Het behoeft wel niet gezegd te worden, hoezeer we ons verblijden in deze voorstellen. Gaat dit plan door, dan is de eerste stap gezet op den weg, die naar een Christelijke medische faculteit leiden moet. Wanneer een zoo machtige vereeniging, als de Vereeniging tot Christelijke verzorging van Krankzinnigen, daartoe meewerken wil, dan bestaat er alle kans van slagen. Moge de vergadering te Zwolle met heilige geestdrift voor dit plan vervuld blijken te zijn, en worde spoedig Amsterdam met een Christelijke kliniek en de Vrije Universiteit met een leerstoel in de psychiatrie en neurologie verrijkt.

Genadeverbond en zelfonderzoek.

XXIV.

Intusschen, al staat het vast, dat volgens de Gereformeerde kerken de doop alleen mag bediend worden aan de „kinderen der geloovigen," bij de toepassing van dat beginsel komt men voor tal van moeilijke vragen, waarop het antwoord niet altijd gemakkelijk te geven is.

Beide termen, „kinderen" en „geloovigen", zijn rekbaar.

Bij de uitdrukking „kinderen," kan men vragen, of hieronder alleen te verstaan zijn de kinderen van het eerste geslacht, dan wel ook de kleinkinderen, en zoo al voortgaande kan men komen op de achterkleinkinderen en de nakomelingschap, tot „in het duizendste geslacht." Men kan vragen of de verbondsbelofte alleen geldt de kinderen uit een wettig huwelijk geboren, dan wel ook de onechte kinderen; of voor de verbondsbetrekking alleen rekent de natuurlijke verwantschap, dan wel ook de aanneming tot kinderen. En eindelijk kan men vragen, hoe te oordeelen is over de vondelingen, wier ouders onbekend zijn en van welke men alleen vermoeden kan dat zij Christenen zijn?

En gelijk hier de vragen zich vermenigvuldigen, evenzoo, en zelfs nog in sterkere mate, is dit het geval bij de nadere bepaling van de uitdrukking „geloovigen." Heeft men onder geloovigen alleen te verstaan de leden der Gereformeerde kerk, die reeds belijdenis des geloofs hebben afgelegd, of behooren daartoe ook de zoogenaamde doopleden? Moet een lid der Kerk, dat in ergerlijke zonde leeft of openbare ketterijen drijft, nog als een „geloovige" beschouwd worden, zelfs al heeft de Kerk hem geëxcommuniceerd, of staat hij als „heiden en tollenaar" buiten het verbond der genade? En deze vragen vermenigvuldigen zich nog, zoodra men let op de pluriformiteit der kerken. Zijn alleen de leden der Gereformeerde Kerken als geloovigen te beschouwen, of geldt dit ook van de leden der andere Christelijke Kerken en Secten, voor zoover ze niet geheel met de Christelijke belijdenis gebroken hebben? En indien men de Katholiciteit der Kerk handhaaft, volgt daar dan uit, dat de Gereformeerde Kerk verplicht is de kinderen bijv. uit Roomsche ouders geboren, te doopen, ook al weigeren die ouders zich bij de Gereformeerde Kerk aan te sluiten?

Deze en dergelijke vragen hebben van den aanvang af zich in de Gereformeerde Kerken voorgedaan, en het antwoord op deze vragen is verre van eenstemmig geweest. Wanneer men een verzamelwerk als Vitringa's Doctrina Christianae Religionis opslaat, kan men zien, hoe scherp op elk dezer punten de meeningen tegenover elkander staan. Men vindt voortdurend een meer strenge en preciese opvatting van het Genadeverbond, naast een meer ruime en laksche; aan beide zijden werd daarbij soms overdreven, en van de al te rigoureuse opvatting der Independenten of Brownisten, die alleen kinderen wilden doopen van ouders die in de Gereformeerde Kerk belijdenis des geloofs hadden afgelegd, en op wier wandel niets aan te merken viel, tot het tegenovergestelde uiterste van mannen als Maresius en Appelius, die zoo wat alles wilden doopen, wat zich ten doop aanbood, loopt een heele toonladder van min of meer zuiver Gereformeerd geluid.

Bij dat theoretisch verschil tusschen onze theologen voegt zich in de tweede plaats de „gedienstigheid der praktijk". Het beginsel, dat onze Kerken in hare Confessies zoo uitnemend beleden, is in de practijk lang niet altijd even beslist gehandhaafd. Wie de beslissingen inzake het recht op den doop van onze particuliere en zelfs van enkele nationale synodes naleest, zal met stomme verbazing zich afvragen, hoe deze Kerken, die in haar Confessie, Catechismus en Doopliturgie zoo zuiver beleden, dat de doop alleen aan de kinderen der geloovigen toekomt, in de practijk er toe gekomen zijn kinderen van openbare spotters, van geëxcommuniceerden, van heidenen zelfs te doopen. Van de ernstige begeerte om het „sacrament des doops" heilig te houden, is in de practijk al zeer weinig te bespeuren geweest, nadat de Kerk eenmaal Staatskerk was geworden. En al mag voor een deel de schuld hiervan geweten worden aan den invloed der regentenpartij, die van een onderzoek naar het geloof der ouders bij den Doop niet weten wilde, niet minder lag de oorzaak van dit kwaad in de zondige begeerte der Kerken zelve, om zooveel mogelijk heel het volk door den doop in de Kerk op te nemen, zonder daarbij eenigen waarborg te bezitten, dat het volk werkelijk gekerstend, laat staan dan gereformeerd geworden was. De Gereformeerde Kerk moest de eenige Christelijke Kerk in ons vaderland zijn; voor geen andere Kerk, wel allerminst voor de roomsche, mocht plaats worden overgelaten. Daarom moesten liefst alle kinderen in de Gereformeerde Kerk gedoopt worden, want door dien doop werden ze in de Gereformeerde Kerk opgenomen en kon de Kerk eischen, dat ze ook Gereformeerd zouden worden opgevoed. Zoo werkten Staat en Kerk saam. De Overheid gelastte bij landswet, dat alle kinderen, ook van andersdenkenden, in de Gereformeerde Kerk moesten gedoopt worden. En de Gereformeerde Kerk bezweek voor de verleiding en doopte niet alleen kinderen van roomschen, maar kinderen van zigeuners, van openbare spotters, ja zelfs kinderen van publieke hoerenhuizen. En er is geen jammerlijker schouwspel dan te zien, hoe onze vaderen tot de meest gewrongen redeneeringen de toevlucht namen, om toch de fictie vast te houden, dat zulke kinderen als een „zaad des verbonds", als „kinderen van geloovigen" waren te beschouwen.

Nu hebben we nooit verheeld, dat we die practijk onzer vaderen afkeurden; voor een niet gering deel is de inzinking en het verval onzer Gereformeerde Kerken in de tweede helft der 17e en in de 18e eeuw naar ons oordeel aan die laksche dooppractijk te wijten. Maar hoe verkeerd deze practijk ook was, toch mag naar die verkeerde practijk niet het *beginsel* beoordeeld worden, dat onze Gereformeerde Kerken in zake den doop hebben beleden. Dat is de fout, waartoe Dr. Kromsigt en de Confessioneelen in de Herv. Kerk telkens vervallen. Zelf levende in een Kerk, waarin de tucht niet meer gehandhaafd wordt en het sacrament van den doop op schrikkelijke wijze ontheiligd wordt, zoeken ze naar een middel om hun conscientie te sussen, en daartoe doen ze dan een beroep op de vroegere Gereformeerde Kerken, die ook „alles doopten wat in het doophuis binnengebracht werd." En natuurlijk valt het dan niet moeilijk, met een uit zijn verband gerukt citaat van Calvijn, de uitspraken van een zoo zwak Gereformeerd theoloog als Maresius of de besluiten van een paar particuliere Synodes den indruk te geven, alsof onze Gereformeerde Kerken principieel het standpunt hebben ingenomen, dat bij den doop van een ouderzoek naar 't geloof der ouders geen sprake mocht zijn.

Tegen deze methode zelve nu moet protest aangeteekend worden. Ze zondigt niet alleen tegen de eerste beginselen der logica, maar ze doet ook onzen vaderen onrecht aan. Uit concessies aan de practijk, uitzonderingen op den gestelden regel, kan en mag geen beginsel worden afgeleid. Men zou dan met evenveel recht de concessies van onze Gereformeerde Kerken in zake de bemoeiing der Overheid met de predikantsberoeping, het jus patronatus, de feestdagen enz., als uitvloeisels van het Gereformeerde beginsel kunnen beschouwen. Beginsel en gedienstigheid der practijk zijn twee.

Het duidelijkst kan dit blijken, wanneer men nagaat welke adviezen de kerk van Genève en met name Calvijn over dit punt gegeven heeft. Een man als Calvijn, die de vader onzer Gereformeerde Kerken was, verdient in deze zaken altijd het eerst gehoord te worden, en zijn adviezen zijn dan ook voor onze Gereformeerden kerken van beslissenden invloed geweest.

Het klaarst en duidelijkst is dit gevoelen van de Kerk van Genève nu uitgedrukt in het advies, waarheen de Synode van Emden in 1571 onze Kerken verwees. Dat advies luidde aldus:

Het beste ende alderseeckerste is geen kinderen tot den doop toe te laten oft 't ontfangen, dan van welcken die Vaederen lidtmaeten des lichaems der Kerken zijn, ende voorwaar bet is den Ordinaris Regule diemen in deser saecken behoort te gebruicken; nochtans om die te seer strengicheit te maetigen in deser saecken, soo moet men altijd hierop acht nemen, dat Godts verbondt, sich strecket tot in het duijsenste geslachte, niet om alsoo ouerhoop allerleij kinderen die men te doopen anbiedt 't ontfangen, onder het decxsel dat die voorouderen daer van, van oeuer duijsent jaeren geleden Christenen geweest zijn, maer well om door goeden ende behoorlicken middel, tot der Kercken wederom aen te nemen ende te voegen, 't gene dat daervan vervrembt is geweest; maar nu zijn die middelen verscheiden ende menigerleij, nae dat die omstandicheden verscheiden ende menigerleij zijn: Want waert saecken dat Godt zijnen vervallen Kercken wederom beliefde op te richten, ende dat die Ordinaris bedieninge des doops (welcke heden s' daeghs de vijanden der waerheijt misbruicken) wederom gestelt werde in handen van den oprechten herderen, all waere het schoon dat veele lijeden noch soo haest niet gereformiert offt bekeert ende herboeren waeren, soo en soude men nochtans sulcker lijeden kinderen (dien der Kercken toe koemen) vanden doop niet mogen affsluijten: Want men en soude den seluigen niet alleene te kort doen, maer oock die gemeenschap der geloeuigen, ende der beloften Godts. Dergelijcke Andtwoorde hebben wij aen die vanden Rijcke van Schotlandt gedaen, als zij ons advijs oeuer deze saecke begeert hebben. Item ter plaetzen daer die Kercke onder den Cruijce schuijlt oft affgesondert ende verborgen is: Indien daer die ouderen der kinderen noch soo swack ende bevreest zijn, als dat sij hun tot der gemeente niet en derren begeuen, Offt, noch rouw, ende ongeschickt zijnde hun niet buijgen en willen onder het jock Jesu Christi, ende daer en tusschen nochtans eenige van haere vrieuden last ende macht geuen van haer lijeden kinderkens aen te bieden, om in aller behoorlicheit ende suijverheit gedoopt te worden, soo en is daer geen oorsaecke noch redene die verhinderen mach die selve kijnderkens aangenoemen te wordene, behalnen dat die Peters ende Meters, oft die getuijgen des doops haer verbinden in desen haeren Ampte ende plicht hun seluen getrouwelicken te quijten, oock verseeckeren ende betoegen, dat sij van den ouderen voorss. volle last ende bewillings hebben, van alsulcx te doene, Want dat is elleu soo veele, Als ofte die Vaeders der voorseider Kinderen, haer vaederlich Recht ende Actie te buijten gegaen ende ouergegeuen hadden in handen van den voorss. Peteren ende Meteren etc. Maer soo daer eenich persoen is, die vanden Evangelio gansch niet en weet, ende daerin geheell onverstandich sij, soo en wilden wij alsulckes kindt eene niet raeden tot den doop aengenoemen te worden, sonder den seluen persoen te doen beloeuen eerst ende voor all, dat hij gedoegen sall, dat sijn kindt vanden Peters ende Meters t' zijner tijt sall onderwesen ende geleert worden inde suijvere leeringhe des Evangeliums, ende dat hij door sijne vaderlicke auctoriteit oft vermoegen 't zelve kindt nu noch nimmermeer en sall dwingen oft daer toe brenger, dattet wederomme sall koemen ofte gebracht worden totte superstitie ofte anergeloeuicheden des Paussdoms, maer dat hij den seluen kinde veel meer sall vrijheit geuen tho leuen nae die leeringe des Evangeliums, daer het iunc onderwesen is. Indien men in dezer saecken den toom langer gaeue ende meer toe liete, soo soude d' ambitie oft die vermeetenheit te seere regneren, ende daer soude veele verwoestinghe ende groote ongeschicktheit uijt volgen.

Gelijk men ziet, is dit advies het *constante* advies, dat de Kerk van Genève aan alle vragende Kerken gaf. Reeds daarom heeft dit advies zoo groote waarde. Het is niet maar een oogenblikkelijke opwelling van een of anderen theoloog, maar het is de weloverwogen en rijpe vrucht van wat de Gereformeerde theologen te Genève in dit stuk hadden geoordeeld aan de Kerken te moeten aanraden. Voorop staat hier het beginsel, dat de Kerk het best en allerzekerst handelt door alleen te doopen die kinderen, wier ouders leden der Kerk zijn. Dat is de „ordinaire regel", waaraan de Kerk in gewone omstandigheden zich te houden heeft. Er kunnen buitengewone omstandigheden zijn, waarin men bij de toepassing van dien regel niet met al te groote gestrengheid te werk moet gaan; maar dat zijn *uitzonderingen*, en de uitzondering werpt den regel niet omver, maar bevestigt dien. Volgens Dr. Kromsigt en de zijnen zou de regel zijn: doop alles; volgens de Kerk van Genève is de „ordinaire regel", dat men alleen doopt de kinderen, wier ouders geloovigen zijn. Een kerk die zich aan deze regel houdt, volgt den *besten* en *zekersten* weg en onze kerken behoeven zich waarlijk niet te schamen, dat zij dit veilige pad weer bewandelen.

In ons artikel van de vorige week bleven enkele zinstorende fouten staan. In kolom 4 regel 21 v. b. moet voor „algemeene Synode" natuurlijk *„algemeene genade"* gelezen worden.

Leestafel.

ENKA. (Mej. A. VAN DER VLIES). *Kan een rechtzinnig christen socialist zijn?* Bevestigend beantwoord. Baarn Hollandia-Drukkerij 1907.

Dit boekje is No. 7 van Serie I der „Levensvragen". Een brochurenreeks voor allen, die in den geestesstrijd onzer dagen belang stellen.

ENKA, die het niet aan stijl ontbreekt en dat